

RIGSADVOKATEN
FREDERIKSHOLMS KANAL 16
1220 KØBENHAVN K

TELEFON: 7268 9000
FAX: 7268 9004
E-MAIL: RIGSADVOKATEN@ANKL.DK
www.anklagemyndigheden.dk

DATO 29. juni 2020

JOURNAL NR.
RA-2019-3200506-34

SAGSBEHANDLER: JMA/

Anvendelse af tiltalefrafald i praksis

Rigsadvokaten anmodede den 12. november 2019 de regionale statsadvokater om en redegørelse for, hvordan reglerne om tiltalefrafald anvendes i praksis i politikredsene og hos statsadvokaterne.

Statsadvokaterne har til brug for redegørelsen indhentet en udtalelse fra alle politikredse om brugen af tiltalefrafald, herunder særligt i sager, hvor fængselsbetjente har været udsat for vold eller trusler under udøvelse af tjenesten, samt i sager, hvor demente eller psykisk syge begår vold mod plejepersonale på plejehjem eller lignende. Statsadvokaterne har derudover redegjort for statsadvokaternes anvendelse af tiltalefrafald i sager vedrørende psykisk afvigende kriminelle.

Vurderingen af, hvorvidt der skal meddeles et tiltalefrafald, foretages efter retsplejelovens regler. Da tiltalefrafald er en *sanktion* - dvs. har karakter af en straf - er det i alle tilfælde en forudsætning for at kunne meddele et sådant, at sigtedes skyld er utvivlsom, eller at alle faktiske omstændigheder i forbrydelsens gerningsindhold er erkendt. Hvorvidt der i en sag skal meddeles et tiltalefrafald, vil herudover altid afhænge af en helt konkret vurdering af samtlige omstændigheder i sagen.

Retsplejelovens § 722, stk. 1, opregner nogle tilfældegrupper, hvor tiltalefrafald kan ske, som suppleres af bekendtgørelse nr. 792 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og

statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale. Bortset fra en opsamlingsbestemmelse i § 722, stk. 2, udgør retsplejelovens § 722, stk. 1, og bekendtgørelsen en udtømmende opregning af de situationer, hvor tiltalefrafald kan ske.

De hensyn, der efter bestemmelserne taler for meddelelse af et tiltalefrafald, er bl.a. gerningsmandens alder, at yderligere straf ikke kan forventes udmålt, at retsfølelsen ikke lider skade, eller at gerningsmanden - eller nærtstående - er kommet alvorligt til skade. Et tiltalefrafald kan f.eks. meddeles i sager, hvor straffelovens § 89 (tillægsstraf) er anvendelig, når det skønnes, at ingen eller kun en ubetydelig straf ville blive idømt, og domfældelse heller ikke i øvrigt vil være af væsentlig betydning, jf. § 722, stk. 1, nr. 4.

Tiltalefrafald kan forekomme både med og uden vilkår. Retsplejelovens § 723, stk. 1, nævner de vilkår, der kan fastsættes i forbindelse med meddelelse af et tiltalefrafald. Et betinget tiltalefrafald med vilkår vil fremgå af straffeattesten, mens et tiltalefrafald uden vilkår ikke optages på straffeattesten.

Tiltalefrafald i sager om vold og trusler mod fængselspersonale

Det fremgår bl.a. af § 1, stk. 1, nr. 4, i bekendtgørelse om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at meddele tiltalefrafald, at politidirektøren kan frafalde tiltale i sager om overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, og § 244, når der er tale om meget begrænset voldsanvendelse mv., og der ikke er sket betydelig skade på den forurettede. Tiltalefrafald kan betinges af, at den sigtede vedtager en bøde eller betaler erstatning.

Rigsadvokaten har fastsat retningslinjer for anklagemyndighedens behandling af sager om chikane, trusler og vold mod offentligt ansatte mv. i Rigsadvokatmeddelelsen. Det fremgår bl.a. heraf, at anvendelsesområdet for bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 4, navnlig er tilfælde, hvor der er tale om mindre alvorlige trusler om vold eller meget begrænset voldsanvendelse begået over for personalet af f.eks. en beboer på et plejehjem eller andet opholdssted eller institution, hvor den pågældende bor eller opholder sig, og hvor det må forventes, at den pågældende under alle omstændigheder skal blive ved med at bo eller opholde sig.

De regionale statsadvokater har på baggrund af udtalelserne fra politikredsene generelt oplyst, at vold begået imod fængselspersonale betragtes som meget alvorlige sager. Alle politikredsene har oplyst, at der som udgangspunkt altid rejses tiltale for overtrædelse af straffelovens § 119 eller andre relevante straffelovsbestemmelser i disse sager, når betingelserne i øvrigt er opfyldt. Politikredsene er særligt tilbageholdende med at

anvende tiltalefrafald i de sager, hvor § 119 overtrædelsen omfatter vold og ikke alene trusler.

Politikredsene har endvidere oplyst, at der altid foretages en helt konkret vurdering af hver enkelt sag, og at det også indgår i vurderingen, hvorvidt lovovertrædelsen vil have en lovbestemt gentagelsesvirkning, eksempelvis straffelovens § 247, stk. 1, vedrørende vold i gentagelsestilfælde.

Politikredsene har henvist til 15 konkrete sager, som de har umiddelbart kendskab til, hvor der i 2019 er meddelt et tiltalefrafald til indsatte, der var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 119 i forbindelse med vold eller trusler imod fængselspersonale. I 4 af sagerne var der vold forbundet med overtrædelsen af straffelovens § 119. I de øvrige 11 sager bestod lovovertrædelsen i trusler.

I 12 ud af de 15 sager er tiltalefrafald meddelt efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 4.

Tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 4, gives typisk i de situationer, hvor sigtede er varetægtsfængslet på gerningstidspunktet og bliver dømt for de forhold, der oprindeligt begrundede varetægtsfængslingen, inden sagen om overtrædelsen af straffelovens § 119 er færdigbehandlet.

Hvis politikredsen således vurderer, at sigtede ikke vil blive idømt en tillægsstraf eller kun en ubetydelig tillægsstraf for § 119-forholdet, kan forholdet afgøres med tiltalefrafald, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt. Ved vurderingen lægges der vægt på lovovertrædelsens grovhed og på den med lovovertrædelsen forbundne skade, fare og krænkelse, samt på oplysningerne om gerningsmanden og den forventede strafflængde.

Som eksempel nævnes en sag, hvor sigtede havde tildelt en fængselsbetjent et knytnæveslag i ansigtet. Tiltalefrafaldet, der blev meddelt under henvisning til, at sigtede ved den mellemkommende dom var idømt fængsel i 1½ år, blev efterfølgende påklaget og omgjort af statsadvokaten. Byretten idømte tiltalte en tillægsstraf af fængsel i 60 dage, mens landsretten under den senere ankesag besluttede, at der ikke skulle udmåles nogen tillægsstraf i anledning af forholdet vedrørende straffelovens § 119.

I 2 sager er tiltalefrafald meddelt i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, jf. § 1, stk. 1, nr. 4, i bekendtgørelse nr. 792 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at meddele tiltalefrafald.

Tiltalefrafald meddeles typisk efter § 1, stk. 1, nr. 4, i bekendtgørelsen, når indsatte (afsonere) begår mindre alvorlige overtrædelser af § 119, stk. 1, og der er tale om meget begrænset voldsanvendelse mv., og der ikke er sket betydelig skade på den forurettede.

I den ene sag var en indsat sigtet for at sparke en fængselsbetjent på benet. Sagen blev afgjort med et tiltalefrafald efter forgæves forsøg på at beramme retsmøde i sagen. Sigtede var polsk statsborger og uden kendt opholdssted. Den anden sag vedrørte trusler mod en fængselsbetjent. Efter fængselsbetjentens forklaring virkede sigtede psykisk ustabil og var muligvis hallucinerende på gerningstidspunktet.

I den sidste sag blev tiltalefrafald meddelt efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, jf. § 2, nr. 3, i bekendtgørelse nr. 792 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

Bestemmelsen kan anvendes i de situationer, hvor lovovertrædelser er begået af personer, der er undergivet foranstaltninger i medfør af straffelovens § 68 eller § 69.

I den konkrete sag var en person, der i Grønland var idømt anbringelse i forvaring, sigtet for i to tilfælde at have fremsat trusler mod to fængselsbetjente. Pågældende blev meddelt et tiltalefrafald af statsadvokaten efter en analogi af § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

Tiltalefrafald i sager om vold mod personale på plejehjem, institutioner eller lignende begået af psykisk afvigende personer, herunder demente

I straffesager mod personer, som kan være omfattet af straffelovens § 16 og § 69, kan anklagemyndigheden i visse tilfælde give personer, der begår vold mod plejepersonale mv., et tiltalefrafald i stedet for at rejse tiltale og indbringe sagen for retten med påstand om, at der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 68.

Disse sager kan vedrøre personer, der allerede er undergivet en strafferetlig foranstaltning, eller personer, der ikke er idømt en strafferetlig foranstaltning, men som af andre årsager befinder sig på plejehjem eller anden institution, f.eks. pga. demens.

Tiltalefrafald for ny kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning

Hvis den sigtede som følge af tidligere kriminalitet allerede er undergivet en foranstaltning i medfør af straffelovens §§ 68 og 69, f.eks. idømt psykiatrisk behandling eller anbringelse, kan de regionale statsadvokater frafalde tiltalen for ny kriminalitet, medmindre særlige omstændigheder taler imod det, jf. § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

Rigsadvokaten har fastsat nærmere retningslinjer om anvendelse af tiltalefrafald for kriminalitet begået under igangværende foranstaltning i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om psykisk afvigende kriminelle. Det fremgår heraf, at det beror på en konkret vurdering, om statsadvokaten bør meddele tiltalefrafald i de nævnte situationer. Statsadvokaten skal ved vurderingen bl.a. lægge vægt på den aktuelle kriminalitets art og/eller grovhed. I de tilfælde, hvor den aktuelle kriminalitet er grovere end den tidligere, der udløste den igangværende foranstaltning, og eventuelt må forventes at udløse en mere indgribende foranstaltning, bør sagen ikke afgøres med et tiltalefrafald.

Herudover skal statsadvokaten ved vurderingen af, om sagen kan afgøres med et tiltalefrafald, lægge vægt på antallet af tidligere meddelte tiltalefrafald for kriminalitet begået under den igangværende foranstaltning, om foranstaltningen må forventes inden for en kortere tid at blive ophævet eller bortfalde, f.eks. som følge af proportionalitetshensyn, eller om der i øvrigt er behov for en anden form for foranstaltning end den igangværende.

Statsadvokaterne har oplyst, at de i praksis altid foretager en vurdering af den allerede idømte foranstaltning i forhold til formålet om at forhindre ny kriminalitet, sammenholdt med lægelige anbefalinger/udtalelser i den eksisterende foranstaltningssag og eventuelle nye udtalelser indhentet i forbindelse med den ny kriminalitet.

Statsadvokaterne ser endvidere på karakteren og farligheden af den ny kriminalitet, under hvilke forhold den ny kriminalitet er begået, samt om den ny kriminalitet skønnes at ville medføre en (ny) særforanstaltning med eller uden længstetid, jf. straffelovens § 68 a og § 69 a.

Hvis sigtede i forvejen er undergivet en foranstaltning uden længstetid, vil dette tale imod at rejse tiltale med påstand om en ny foranstaltning med længstetid, idet den nye kriminalitet i så fald i praksis medfører en lempelse af foranstaltningen. I en sådan situation kan statsadvokaten vælge at meddele et tiltalefrafald. Hvis sagen ikke kan afgøres med et tiltalefrafald, rejses tiltale, hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt. I den forbindelse vil anklagemyndigheden typisk nedlægge påstand om, at det har sit

forblivende med den igangværende foranstaltning, hvilket vil betyde, at den tidligere idømte foranstaltning fortsætter og omfatter den nye kriminalitet.

Statsadvokaterne har endvidere oplyst, at en stor del af de tiltalefrafald, statsadvokaterne meddeler til personer, der allerede er undergivet en foranstaltning, vedrører overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, i form af (simpel) vold eller trusler mod ansatte på psykiatriske afdelinger, bosteder eller lignende. Der er som oftest tale om verbale trusler eller slag, skub eller lignende, ofte begået i sammenhæng med den ansattes myndighedsudøvelse over for den pågældende i form af grænsesætning, medicinering eller tvangsindgreb. Statsadvokaterne har også meddelt tiltalefrafald for bl.a. trusler mod andre personer, hærværk, overtrædelse af knivloven eller besiddelse af euforiserende stoffer.

Et tiltalefrafald som følge af kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning har bl.a. den konsekvens, at statsadvokaterne underretter relevante aktører om tiltalefrafaldet, herunder den behandlingsansvarlige overlæge (for personer, der er dømt til psykiatrisk behandling eller anbringelse), Kriminalforsorgen (hvis pågældende er under tilsyn), eller kommunen (hvis pågældende er dømt til tilsyn af kommunen eller anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap). Formålet med underretningen er bl.a., at overlægen, Kriminalforsorgen eller kommunen kan ændre en behandling eller et tilsyn, eller indlægge eller anbringe den pågældende, hvis foranstaltningen giver mulighed for dette.

Tiltalefrafald indgår tillige i domstolenes behandling af spørgsmål om opretholdelse, ændring, forlængelse eller ophævelse af en idømt foranstaltning.

Tiltalefrafald til psykisk afvigende kriminelle, som ikke allerede er idømt en foranstaltning

I sager, hvor den sigtede må antages at være omfattet af personkredsen i straffelovens § 16 eller § 69, men hvor pågældende ikke er undergivet en foranstaltning efter straffelovens § 68, kan anklagemyndigheden - når nærmere angivne betingelser er opfyldt - afgøre sagen med et tiltalefrafald.

Tiltalefrafald vil særligt være relevant i de tilfælde, hvor en foranstaltning er unødvendig, fordi den sigtede allerede er anbragt et egnet sted (f.eks. et plejehjem, bosted eller lignede), hvor der kan tages hensyn til pågældendes særegne psykiske tilstand, og/eller vedkommende allerede er underlagt vilkår af en sådan karakter, som man må forvente, at vedkommende vil blive idømt under en straffesag.

Tiltalefrafald vil typisk blive meddelt efter § 1, stk. 1, nr. 4, i bekendtgørelse nr. 792 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at meddele tiltalefrafald, (hvis der er tale om begrænset voldsanvendelse og der ikke er sket betydelig skade på forurettede) eller retsplejelovens § 722, stk. 2 (andre tilfælde).

Det vil også i disse tilfælde bero på en konkret vurdering, om betingelserne for at meddele et tiltalefrafald i medfør af § 1, stk. 1, nr. 4, i bekendtgørelse nr. 792 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at meddele tiltalefrafald er opfyldt. I denne vurdering vil bl.a. indgå oplysninger om den aktuelle kriminalitets grovhed og art samt oplysninger om gerningsmandens personlige forhold, herunder om gerningsmanden allerede er anbragt på et egnet opholdssted eller lignende.

Det er efter bekendtgørelsen politikredsen, der har kompetencen til at meddele tiltalefrafald i disse sager.

Statsadvokaterne har oplyst, at politikredsene er opmærksomme på muligheden for at anvende tiltalefrafald i forhold til denne persongruppe i tilfælde af, at de anmeldes for mindre alvorlig vold mod f.eks. plejepersonale. Politikredsene har oplyst, at der i overensstemmelse med retningslinjerne foretages en konkret afvejning af kriminalitetens grovhed over for behovet for, at den pågældende idømmes en foranstaltning til forebyggelse af yderligere lovovertrædelser. Som eksempler på sager, hvor politikredsene har meddelt tiltalefrafald i medfør af bekendtgørelsen § 1, stk. 1, nr. 4, nævnes følgende sager:

- En person var sigtet for på et plejehjem at have hevet en plejeassistent i håret, bukket vedkommendes fingre og nikket vedkommende en skalle. Ved afgørelsen blev der blandt andet lagt vægt på, at der ikke var sket nogen betydelig skade, og at det på baggrund af oplysningerne om sigtedes helbred stod klart, at sigtede ikke ville være i stand til at afgive forklaring i retten.
- En person, der var under udredning for demens, var sigtet for at have tildelt en plejeassistent et slag i hovedet og på brystkassen i forbindelse med et hjemmebesøg. Ved afgørelsen blev der lagt vægt på, at der ikke var sket betydelig skade på forurettede.
- En person, som led af Alzheimers, var sigtet for på et ældrecenter at have tildelt en social- og sundhedsassistent to knytnæveslag i ansigtet. Ved afgørelsen blev

der lagt vægt på, at der ikke var sket betydelig skade, og at sigtede grundet sin sygdom ikke var fundet egnet til afhøring af politiet.

- En person, som var udviklingshæmmet, var sigtet for på et plejehjem at have tildelt en plejeassistent et knytnæveslag i ansigtet, i forbindelse med at plejeassistenten skulle hjælpe sigtede af med en trøje. Ved afgørelsen blev der lagt vægt på, at der ikke var sket nogen betydelig skade.

I andre tilfælde, hvor personer på bosteder, plejehjem og lignende begår vold mv. mod plejepersonale, kan anklagemyndigheden, hvis der foreligger særlig formildende omstændigheder eller andre særlige forhold, og påtale ikke kan anses for påkrævet af almene hensyn, meddele tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 2.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der kan meddeles tiltalefrafald efter § 722, stk. 2. I denne vurdering lægges vægt på kriminalitetens art, kriminalitetens grovhed, herunder eventuelle skader, og om sigtede tidligere har fået tiltalefrafald. Politikredsen skal forelægge spørgsmålet om tiltalefrafald efter denne bestemmelse for statsadvokaten.

Statsadvokaterne har oplyst, at der i flere sager inden for de senere år er meddelt tiltalefrafald efter retsplejelovens § 722, stk. 2, i tilfælde, hvor sigtede f.eks. har begået mere alvorlig vold mod ansatte på bosteder mv., og hvor den pågældende allerede er anbragt på et bosted eller lignende, der kan tage hensyn til personens særegne psykiske tilstand, og hvor hjemlen i § 1, nr. 4, i bekendtgørelsen ikke kan anvendes. Det er dog statsadvokaternes opfattelse, at voldelig adfærd fra demente på plejehjem i meget vidt omfang ikke anmeldes.

Som eksempel på en sag, hvor en sigtet blev meddelt et tiltalefrafald efter bestemmelsen, nævnes en sag vedrørende en 76-årig mand, der på grund af svær demens var anbragt på et plejehjem. Pågældende var sigtet for 9 forhold af vold i form af spark, knytnæveslag m.v. begået mod plejepersonale og mod en anden beboer på plejehjemmet. Statsadvokaten lagde ved afgørelsen vægt på, at den pågældende led af demens, og at der efterfølgende var truffet en række foranstaltninger på plejecentret for at sikre personalet og de øvrige beboere mod, at han igen begik vold mod dem. Statsadvokaten lagde tillige vægt på, at pågældende efter det oplyste ikke kunne deltage i retsmøder i sagen eller medvirke til udarbejdelsen af en mentalundersøgelse.

Anvendelse af tiltalefrafald i andre tilfælde

I øvrigt anvendes muligheden for at give tiltalefrafald i medfør af retsplejelovens § 722, stk. 2, for eksempel i tilfælde, hvor den sigtede i forbindelse med en færdselslovsovertrædelse er kørt galt, og vedkommende selv eller pårørende, som passagerer, er kommet meget alvorligt til skade. Bestemmelsen er endvidere igennem tiden anvendt overfor ganske unge jævnaldrene kærestepar, der har haft samleje efter gensidig forståelse, hvor den ene part er under 15 år.

Sammenfatning

Rigsadvokaten har noteret sig, at statsadvokaterne generelt finder, at politikredsene anvender tiltalefrafald i overensstemmelse med reglerne i retsplejeloven og i bekendtgørelse nr. 792 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale samt de fastsatte retningslinjer i Rigsadvokatmeddelelsen. Der foretages således i hver enkelt sag en helt konkret vurdering af samtlige omstændigheder i sagen, og der er stor opmærksomhed på at afveje hensynet til retsforfølgningen i forhold til korrekt ressourceanvendelse mv. Samtidig har politikredsene stor fokus på, at vold og trusler mod offentligt ansatte i tjenesten er meget alvorlige sager, hvorfor kredsene også udviser særlig tilbageholdenhed med anvendelsen af tiltalefrafald, særligt når der er tale om sager om vold og lignende mod fængselspersonale, hvorimod tiltalefrafald anvendes i lidt videre omfang, når der er tale om vold begået af personer, der må antages at være omfattet af personkredsen i straffelovens § 16 eller § 69, og den pågældende allerede er velanbragt på en institution eller lignende.

Statsadvokaterne vil følge området i forbindelse med det løbende tilsyn med straffesagernes behandling.

På baggrund af oplysningerne fra statsadvokaterne er det Rigsadvokatens vurdering, at der ikke er grundlag for at iværksætte særlige tiltag på området.

Med venlig hilsen

Jan Reckendorff
Rigsadvokat

